

# Παρθενία, σωφροσύνη, ακτημοσύνη: οι βασικές αρετές της μοναχικής ζωής

Ορθοδοξία / Ηθική

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.



[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=176070>]

Από την ιστορία της Εκκλησίας γνωρίζουμε ότι η παρθενική ζωή δεν καλλιεργείται μόνο στον μοναχισμό. Εξαρχής υπήρχαν Χριστιανοί, που ασκούσαν την παρθενία χωρίς να είναι μοναχοί. Στην συνέχεια όμως η Εκκλησία συνέδεσε την άσκηση της παρθενίας με τον μοναχισμό. Όποιος γίνεται μοναχός υπόσχεται ότι θα τηρήσει την παρθενία, ή αν προηγουμένως ήταν έγγαμος ή είχε εκτός γάμου σχέσεις, δίνει την υπόσχεση της σωφροσύνης. Η παρθενία, όπως άλλωστε και η σωφροσύνη, δεν αποτελεί την πρώτη αρετή της μοναχικής ζωής. Πρώτη είναι η υπακοή. Η παρθενία και η σωφροσύνη, όπως και η τρίτη βασική αρετή του μοναχισμού, η ακτημοσύνη, συνδέονται άμεσα με την υπακοή και απαρτίζουν μαζί με αυτήν αδιάσπαστη ενότητα[24].





Η υπακοή είναι η κορυφαία μοναχική αρετή, με την οποία καταπολεμείται η φιλαυτία, που είναι η μητέρα όλων των παθών, και καλλιεργείται η ταπεινοφροσύνη, που αποτελεί την πεμπτουσία όλων των αρετών. Η μοναχική υπακοή, που συνδέεται με συγκεκριμένο πρόσωπο και τόπο ασκήσεως, εντάσσεται μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της υπακοής που οφείλει κάθε πιστός στον Θεό. Σκοπός της δεν είναι η νέκρωση του φυσικού θελήματος του ανθρώπου, αλλά η παράδοσή του στο θέλημα του Θεού· ο συντονισμός του με το θείο θέλημα. Κι επειδή το θέλημα του Θεού αποτελεί έκφραση της αγάπης του, η τελείωση στην υπακοή είναι τελείωση στην αγάπη. Ο μοναχός οφείλει υπακοή πρωτίστως στον πνευματικό του πατέρα. Με την υπακοή αυτήν εκφράζει την υπακοή του στον Θεό· υποτάσσει το θέλημά του στο θείο θέλημα. Αλλά στην συνέχεια οφείλει υπακοή και σε όλους τους αδελφούς του. Η υπακοή είναι θεληματική δουλεία που οδηγεί στην αληθινή ελευθερία. Χωρίς την υπακοή δεν υπάρχει μοναχική ζωή. Δεν υπάρχει η δυνατότητα τελειώσεως του μοναχού, αλλά και γενικότερα του ανθρώπου ως προσώπου. Το πρότυπο της αρετής αυτής παρουσιάστηκε από τον ίδιο τον Χριστό με την τέλεια υπακοή που έδειξε ως άνθρωπος στον Θεό και Πατέρα του.

Δεύτερη βασική αρετή του μοναχισμού είναι η παρθενία. Αυτή δεν έχει αρνητικό αλλά θετικό χαρακτήρα. Ο εκούσιος αυτοαποκλεισμός από τις σαρκικές σχέσεις δεν έχει ως σκοπό να νεκρώσει τον έρωτα στην ψυχή του μοναχού, αλλά να τον

μετατρέψει σε ένθεο έρωτα που είναι τόσο ανώτερος από τον σαρκικό, όσο και τα αιώνια αγαθά από τα πρόσκαιρα[25]. Η παρθενική ζωή ονομάζεται και αγγελική, γιατί είναι η ζωή που χαρακτηρίζει τους αγγέλους. Παρθενική όμως θα είναι και η ζωή των ανθρώπων στην βασιλεία του Θεού κατά τον μέλλοντα αιώνα[26]. Γι' αυτό η παρθενική ζωή κατά τον παρόντα αιώνα έχει εσχατολογικό χαρακτήρα. Και η παρθενία έχει ως πρότυπο τον Χριστό, που όπως παρατηρεί ο Μεθόδιος Ολύμπου, δεν είναι μόνο αρχιποιμένας και αρχιπροφήτης αλλά και αρχιπάρθενος[27]. Αλλά και η μητέρα του Χριστού, που είναι και μητέρα της καινής κτίσεως, είναι Παρθένος. Οι μοναχοί, ακολουθώντας την παρθενική ζωή, ακολουθούν τον Χριστό και την Παναγία μητέρα του. Ακόμα και στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχουν τα πρότυπα του Τιμίου Προδρόμου και του Προφήτη Ηλία. Τέλος η βίωση της αρετής αυτής παρουσιάζεται και ως ομοίωση προς την ζωή της Αγίας Τριάδος[28]. Η παρθενία δηλαδή έχει την έσχατη αναφορά της στον Τριαδικό Θεό, τον Θεό της αγάπης.

Τρίτη τέλος βασική αρετή του μοναχισμού είναι η ακτημοσύνη. Όπως αυτός που μπαίνει στο λουτρό αποβάλλει κάθε ρούχο, έτσι και αυτός που προσέρχεται στον μοναχισμό καλείται να απογυμνωθεί από κάθε κατοχή. Η αρετή της ακτημοσύνης δεν περιορίζεται στην απαλλαγή από χρήματα, κτήματα και θελήματα, αλλά επεκτείνεται και στην απελευθέρωση από κάθε επιθυμία κτήσεως και κατοχής, όπως και από κάθε βιοτική φροντίδα και μέριμνα[29]. Στην μοναχική ζωή η αρετή αυτή καλλιεργείται κυρίως με την καταπολέμηση του πάθους της φιλοκτημοσύνης ή της φιλαργυρίας, που εμποδίζει την ανάπτυξη της πνευματικής ζωής[30]. Όπως οι προηγούμενες αρετές, έτσι και η ακτημοσύνη έχει το πρότυπό της στην ζωή του Χριστού, ο οποίος δεν είχε «πού την κεφαλήν κλίνη»[31].

Η καλλιέργεια των τριών μοναχικών αρετών αποσκοπεί στην χριστοποίηση του μοναχού και την προσήλωσή του στην αγάπη του Θεού, που είναι και ο κύριος σκοπός της μοναχικής ζωής.

Η φυγή από τον κόσμο δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα για να καταπολεμηθούν τα πάθη της κακίας που μολύνουν την ψυχή, να απορριφθούν οι βιοτικές μέριμνες και επιθυμίες, για να καλλιεργηθεί η αγάπη προς τον Θεό και να είναι ελεύθερος ο δρόμος της τελειώσεως[32]. Όπως παρατηρεί ο όσιος Ισαάκ ο Σύρος, «ουδέποτε έδειξεν ο Θεός την εαυτού ενέργειαν αισθητικώς, ει μη εν χώρα ησυχίας και εν ερήμω και εν τόποις εστερημένοις των συντυχιών και της ταραχής της κατασκηνώσεως, της μετά των ανθρώπων»[33]. Ο θόρυβος του κόσμου και οι φροντίδες της ζωής δυσχεραίνουν την κοινωνία με τον Θεό. Αλλά και η ένταση, η κόπωση και το άγχος της καθημερινότητας, οι διάφοροι περισπασμοί και η λήθη του νοήματος και του σκοπού της ζωής, κάνουν συχνά εντονότερη την ανάγκη για

αναζήτηση γνησιότερων μορφών ζωής και εκφράσεως της ανθρώπινης υπάρξεως.

Η φυγή του μοναχού δεν γίνεται από εχθρότητα προς τον κόσμο, αλλά από αγάπη προς τον Χριστό. Δεν γίνεται από άρνηση της κοινωνίας, αλλά από αναζήτηση αληθινής κοινωνίας. Ο μοναχός, ακόμα και αυτός που απομακρύνεται στην έρημο, ανήκει σε κάποιο μοναστήρι. Και το μοναστήρι αποτελεί ανθρώπινη κοινωνία με υλικές και πνευματικές ανάγκες, με σωματική και πνευματική εργασία. Αποτελεί μικρή Εκκλησία. Ειδικότερα το κοινόβιο με την υποταγή του ατομικού συμφέροντος στο κοινό συμφέρον και τον κοινό σκοπό δημιουργεί τις ασφαλέστερες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της εν κοινωνία ζωής. Γι' αυτό άλλωστε συνιστά το ιδεώδες της κοινωνικής ζωής της Ορθοδοξίας. Ολόκληρη η κοινωνία των πιστών είναι «μία Εκκλησία κοινοβιακή»[34]. Και το μοναστικό κοινόβιο αποτελεί την συνεπέστερη προσπάθεια ιστορικής πραγματώσεώς της.

[24] Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, *Άσκηση και θεωρία, Έσσεξ Αγγλίας 2010*, σ. 45 κ.έ., όπου και περισσότερα για τις τρεις μοναχικές υποσχέσεις.

[25] «Ὅσω γὰρ κρείττονα τῶν προσκαίρων εἰσὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τοσοῦτον ἀναλόγως καὶ τὸν ἔρωτα ἐμποιοῦσι σφοδρότερον ἐν ταῖς τῶν ἐρώντων ψυχαῖς». Συμεὼν Ν. Θεολόγου, *Ἠθικὰ 4,897-99*, ἔκδ. J. Darrrouzès, «Sources Chrétiennes», τόμ. 129, σ. 72.

[26] Βλ. Ματθ. 22,30. Μάρκ. 12,25. Λουκ. 20,35-6.

[27] Βλ. Μεθοδίου Ὀλύμπου, *Συμπόσιον τῶν δέκα παρθένων 1,5,25*, ἔκδ. Η. Musurillo, «Sources Chrétiennes», τόμ. 95, σ. 64.

[28] Κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ αὐτὸς ποὺ ἀσκεῖ τὴν παρθενία ὁμοιώνεται «τῷ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐν παρθενία γεννήσαντι Πατρί, καὶ τῷ παρθένῳ καὶ ἐκ παρθένου Πατρὸς ἐν ἀρχῇ προελθόντι γεννητῶς, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν αἰώνων ἐκ Παρθένου Μητρὸς σαρκὶ γεγεννημένῳ, καὶ τῷ ἐκ μόνου Πατρὸς, οὐ γεννητῶς ἀλλ' ἐκπορευτῶς προϊόντι ἀπορρήτως Πνεύματι». Δεκάλογος κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας 6, ἔκδ. Π. Χρήστου, *Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Συγγράμματα*, τόμ. 5, σ. 257-8.

[29] «Ἀκτημοσύνη ἐστὶ φροντίδων ἀπόθεσις, ἀμεριμνία βίου, ὀδοιπόρος ἀνεμπόδιστος, πίστις ἐντολῶν, λύπης ἀλλότριος». Ἰω. Σιναΐτου, *Κλίμαξ 17*, PG 88, 928C. Πρβλ. καὶ Συμεὼν Ν. Θεολόγου, *Κατηχήσεις 34*, 364-9, ἔκδ. Β. Krivochéine, «Sources Chrétiennes», τόμ. 113, σ. 300.

[30] Βλ. Αρχιμ. Σωφρονίου, *Άσκησις και θεωρία*, σ. 69.

[31] Ματθ. 8,20.

[32] Βλ. Μ. Βασιλείου, *Λόγος ἀσκητικὸς 2,1*, PG 31,881B.

[33] Ἰσαὰκ Σύρου, *Λόγος 19*, ἔκδ. Ἰ. Σπετσιέρη, σ. 73.

[34] Βλ. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ 53*, PG 99,1264CD.

<http://bit.ly/2hCFiff>